

Državni izpitni center

M 2 3 1 5 2 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 30. maj 2023

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Odločanje v skupnosti**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	ena od: ♦ oblika moči, ki jo podrejeni sprejemajo oz. jo imajo za pravilno/upravičeno ♦ oblika moči, ki je sprejeta kot legitimna	
	1	ena od: ♦ oblika moči, ki se ji ljudje podrejajo zaradi negativnih sankcij (kazen za neposlušnost) ♦ podrejanje, ki temelji na obljubi nagrad (pozitivne sankcije)	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	3	tri od: ♦ temelji na spoštovanju zakonov ♦ podrejanje pravnemu redu ♦ vladajo izvoljeni predstavniki ♦ oblast je določena/omejena z zakonom ♦ značilna za moderne družbe/države ♦ oblast izvajajo birokratske organizacije ♦ oblast je neosebna ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	♦ karizmatična oblast ♦ tradicionalna oblast	Za oba pravilno navedena tipa oblasti 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	ena od: ♦ z božjo voljo/religijo ♦ s tradicijo ♦ z dedovanjem ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	ena od: ♦ s pravnim redom/z zakoni ♦ z lastnostmi oz. sposobnostmi vodje, ki jih imajo ljudje za izjemne ♦ z dedovanjem ♦ s tradicijo ♦ z božjo voljo/religijo ♦ z volitvami ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	♦ Volilno pravico so imeli le (polnoletni) premožni/svobodni moški državljani.	
	1	♦ Volilno pravico imajo vsi polnoletni državljani.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	2	♦ Država blaginje zagotavlja storitve in javne dobrine. Država organizira in financira gradnjo šol, bolnišnic, zdravstvenih domov, domov za ostarele, parkov, športnih igrišč ter izobraževalne, zdravstvene, svetovalne, rehabilitacijske idr. storitve.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	1	♦ nekonvencionalna (politična participacija)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.10	1	♦ zaščitne interesne skupine	
	1	♦ Zavzemajo se za zaščito svojih članov in za izboljšanje njihovega položaja (sindikati, poklicna združenja ...).	
	1	♦ ciljne interesne skupine	
	1	♦ Organizirajo se zaradi določenega cilja (varstvo okolja, spoštovanje človekovih pravic ...), zavzemajo se za uveljavljanje občega družbenega interesa.	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.11	1	♦ Evropski parlament, ki ga sestavlja 705 poslancev, predstavlja zakonodajno vejo oblasti.	Za pravilno zamenjano besedo (zakonodajno namesto izvršilne) 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.12	1	ena od: ♦ obračajo se na različne ciljne skupine volivcev ♦ v svoj program vključujejo različne programske točke ♦ izogibajo se radikalnim stališčem	

2. Družina

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	2	♦ vsaj dvogeneracijska skupnost/primarna družbena skupina in družbena institucija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ poligamija/poliginija/poliandrija	
	1	♦ eksogamija	
	1	♦ endogamija	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	1	♦ primarna socializacija	
	1	♦ čustvena stabilizacija odraslih	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	2	dve od: ♦ oba partnerja sta lahko zaposlena ♦ oba partnerja se izmenjujeta na vseh področjih družinskega življenja ♦ vzajemno preživljanje prostega časa ♦ enaka odgovornost partnerjev ♦ partnerja skupaj sprejemata odločitve ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	2	dve od: ♦ večja zaposlenost žensk ♦ možnost razveze ♦ višja življenjska raven ♦ sprememba vrednot ♦ enakopravnost ♦ sekularizacija ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	2	♦ zapiranje v družinsko zasebnost, to pa slabi (družbeno) kohezivnost in solidarnost/otežuje družbeni nadzor	Za razlago, ki vsebuje dva elementa, 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	2	♦ kulturna reprodukcija je povezana s prenašanjem vedenjskih vzorcev, družbenih norm, tradicije, znanja, vrednot in drugih elementov kulture	Za navedbo štirih ali treh elementov 2 točki, za navedbo dveh ali enega 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ sprememba oblike/strukture družine	
	1	♦ navedba primera	
	1	♦ družina ne opravlja svojih funkcij	
	1	♦ navedba primera	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	1	♦ C	

3. Religija in verovanjski sistemi

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	1	♦ religijski eklekticizem: ravnanja in religijske prakse ljudi vključujejo elemente različnih religijskih tradicij	
	1	♦ religijski pluralizem: sobivanje različnih religij (religijskih organizacij in verovanj) znotraj ene družbe	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ religijo najdemo v vseh kulturah	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	♦ sakralno: stvari, objekti, ki so deležni strahospoštovanja/člaščenja/so nekaj izjemnega ali so dojeti kot sveti	Za le prevod pojmov sakralno in profano brez pojasnitve, 1 točka.
	1	♦ profano: običajno/vsakdanje/posvetno	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	2	dve od: ♦ ljudje vzpostavijo odnos z nadnaravnim ♦ člaščenje, zahvaljevanje, prošnje ♦ dogodkom, ki so pomembni, prelomni, dajejo pomen nečesa vzvišenega, izjemnega ♦ ustvarja se občutek povezanosti, pripadnosti širši skupnosti ♦ izražanje religioznosti ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	4	dve od: ♦ religijska pripoved – zgodbe, miti o nastanku sveta ... ♦ religijska doktrina – verski nauk, predstavitev in sistematizacija temeljnih trditev – dogem ♦ svete reči – kraj, predmet, žival, oseba, zgodba, ki je nekaj enkratnega, nevsakdanjega ♦ religijsko doživetje – izkustvo, čustvovanje v religijskih praksah, obredih, strah, občutek numinoznega ♦ etična razsežnost religije – nauk in določila o moralno pravih, dobrih oz. nepravih, slabih ravnanjih	Za vsako pravilno navedeno prvino 1 točka, skupaj 2 točki. Za vsako ustrezno pojasnjeno prvino 1 točka, skupaj 2 točki.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ animizem/(poli)teizem ♦ etične religije/sistemi abstraktnih idealov 	Za obe pravilni rešitvi 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	♦ legitimacijski funkciji	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	1	♦ različne konservativne religijske doktrine, usmerjene proti moderni družbi	
	2	dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ dobesedno branje svetih besedil ♦ zavračanje religijskega pluralizma ♦ vsi, ki se ne strinjajo z njihovimi nazori, so sovražniki ♦ moderna družba kot negativen pojav ♦ zavzemanje za trdne vrednote v skladu z vero ... 	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	2	♦ religiozno (kvazireligiozno) dojetje posvetnih dogodkov, pojavov in oseb	Kot ustrezno rešitev upoštevamo tudi »opredelitev civilne religije«.
	1	♦ navedba konkretnega primera: lady Di, športni zvezdniki, filmski zvezdniki ...	Kot ustrezno rešitev upoštevamo tudi navedbo »konkretnega primera civilne religije«.
Skupaj	3		

4. Delo in prosti čas

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	2	štiri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ delovni čas je bolj ali manj natančno določen (dnevno, letno ...) ♦ je plačano ♦ prostorska ločenost od doma, družine in drugih dejavnosti ♦ časovna ločenost od doma, družine in drugih dejavnosti ♦ je družbeno regulirano ♦ iz zaposlitve izhajajo nekatere socialne pravice ... 	Za štiri značilnosti 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	3	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ glavni vir dohodkov in materialne preskrbljenosti ♦ določa ekonomski status človeka ♦ določa družbeni ugled in družbeno moč ♦ zagotavlja socialne pravice in socialno zavarovanje (zdravstveno, pokojninsko, invalidsko, zavarovanje za brezposelnost) ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ sezonska ♦ frikcijska ♦ strukturna 	Za vse tri navedene vrste 2 točki, za dve 1 točka.
	2	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ sezonska brezposelnost: do nje prihaja zaradi nihanj v proizvodnji, vezana je na letni čas ... ♦ frikcijska brezposelnost: je kratkotrajna, je posledica prehoda delavcev med delovnimi mesti oz. podjetji, iskanja zaposlitve po končanem šolanju ... ♦ strukturna brezposelnost: gre za neskladnost med ponudbo in povpraševanjem v nekaterih poklicih, večkrat je posledica tehnološkega razvoja ... 	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	3	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ poslabšana kakovost življenja ne le za brezposelne, temveč tudi za druge kategorije prebivalstva ♦ mezde ostajajo nižje ♦ zaposlitev je manj varna ♦ zmanjšanje zaposlitvenih možnosti ♦ povečanje kriminala/nasilja/samomorilnosti ♦ zmanjšanje BDP in manj davčnih prilivov v državni proračun ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	1	♦ sindikat	
	1	♦ (kolektivno) pogajanje	
	2	♦ pogajanje med delodajalcem in sindikatom (ter največkrat tudi državo) ♦ glede mezd/plač, pogojev dela, trajanja dela, dopusta ...	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	2	♦ vzorec razširitve ♦ vzorec nevtralnosti ♦ vzorec opozicionalnosti	Za vse tri pravilno navedene vzorce 2 točki, za dva 1 točka.
	2	ena od: ♦ vzorec razširitve: ni jasne meje med delom in prostim časom, povezovanje obeh, značilno za poklice z visoko stopnjo avtonomije ♦ vzorec nevtralnosti: delo in prosti čas se razlikujeta, prosti čas ljudje preživljajo v krogu družine, namenjen je počitku, sprostitvi ..., značilno za ljudi na delovnih mestih z nizko ali srednjo stopnjo avtonomije/delo je pomembno zaradi plačila in ne daje posebnega zadovoljstva ... ♦ vzorec opozicionalnosti: osrednji pomen ima prosti čas, zaposleni svoje delo sovražijo/ne daje jim zadovoljstva/doživljajo ga kot nujno zlo/kot sredstvo za preživetje, v prostem času se ukvarjajo z dejavnostmi, ki se razlikujejo od dela, da bi si od dela odpočili ...	Za dve pomensko različni navedbi pri izbranem vzorcu, 2 točki, sicer ustrezno manj.
Skupaj	4		

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali pa vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirani. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezni in sociološko relevantni. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru so ustrezno uporabljene sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo pomen primarne socializacije (prvi stik z drugimi ljudmi, prvi družbeni vplivi se razmeroma trajno in trdno zasidrajo v človekovo osebnost, »kritično« obdobje za razvoj specifično človeških lastnosti, identitete ...). ♦ Poudarijo pomen čustvenih vezi. ♦ Predstavijo družino kot osrednji agens socializacije in mehanizme – posnemanje, igranje vlog, identifikacijo, sistem nagrad in kazni. 	<p>Kandidati lahko v razpravo vključijo tudi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ spolno diferencirano socializacijo ♦ inkulturacijo ♦ omejene možnosti primerjave različnih socialnih izkušenj.

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Razpravljajo o družbenih razlikah in neenakosti med spoloma: različna pričakovanja glede na spol, seksizem in diskriminacija žensk v politiki, na delovnem mestu, slabše plače ... ♦ Razpravljajo o družbenih razlikah in neenakosti glede na etnično pripadnost: ocenjevanje pripadnikov posameznih etničnih skupin kot več oz. manj vrednih, etnična distanca, etnična segregacija ... ♦ Razpravljajo o družbenih razlikah in neenakosti glede na starost: manjvrednost starejših v modernih družbah v primerjavi s tradicionalnimi (starizem), negotov položaj mladih ... 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Navedejo in analizirajo/razložijo socializacijsko funkcijo šole. ♦ Vključijo primer funkcionalistične razlage (npr. ali Durkheima ali Parsonsa) in primer konfliktne razlage (npr. šola kot ideološki aparat države, uradni in skriti kurikulum). ♦ Navedejo in analizirajo vlogo šole pri oblikovanju odprtega sistema slojevitosti, uveljavljanju načel meritokracije, zmanjševanju pomena dejavnikov pripisanega družbenega statusa. ♦ Vključijo funkcionalistični – npr. Parsons in konfliktni pogled na meritokratsko funkcijo šole (npr. Bernsteinov, Bourdieujev). 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Pojasnijo anomijo, pri čemer v odgovor smiselno vključijo Durkheimovo in Mertonovo razlago anomije in vzrokov zanjo. ♦ Predstavijo dva sodobna primera družbene anomije in opredelijo vzroke: npr. hitre družbene spremembe, individualizem, odsotnost družbenega soglasja, družbena neenakost ... 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelijo medijsko reprezentacijo. ♦ Razpravljajo o medijski reprezentaciji starosti: <ul style="list-style-type: none"> – starost je medijsko stigmatizirana, – mediji ustvarjajo podobo o nekoristnosti starejših in predsodke zoper starost, – podobe mladih so zelo zastopane v filmski in oglaševalski industriji, vendar jih mediji kljub temu predstavljajo v negativni luči (lenoba, vandalizem, zasvojenost, potrošništvo, nemotiviranost ...). ♦ Razpravljajo o medijski reprezentaciji spola: <ul style="list-style-type: none"> – mediji še vedno poudarjeno stereotipno prikazujejo ženske in moške, – medijska podoba žensk in moških se zelo razlikuje od realnosti. 	

Skupno število točk IP 2: 40